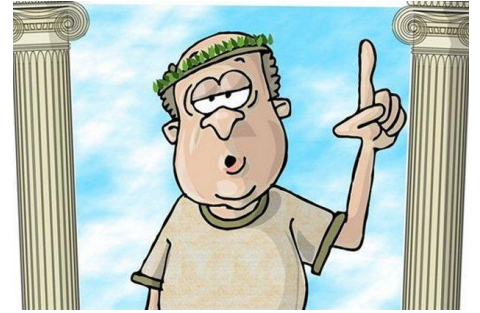

50 ΦΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

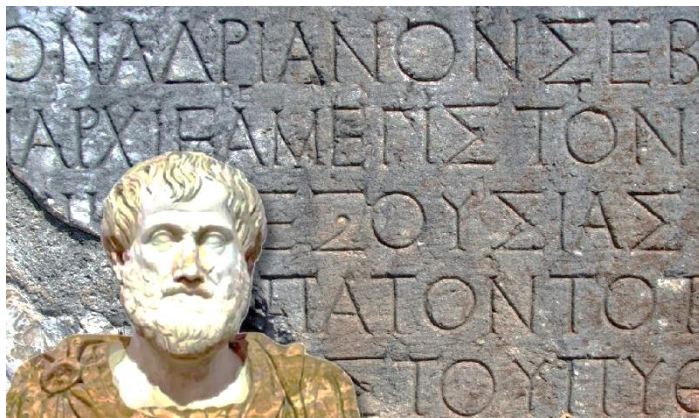

1. **Γαῖα πυρί μιχθήτω** → έκφραση που δηλώνει πλήρη αδιαφορία για τις όποιες εξελίξεις, κυρίως για τρομακτικές συνέπειες που μπορεί να προκύψουν εξαιτίας μιας ενέργειας.
2. **Διαίρει καὶ βασιλεύει** → για να κυβερνάς με ασφάλεια και να διατηρείς την εξουσία σου, φρόντισε να σπείρεις τη διχόνοια ανάμεσα στους αντιπάλους σου τη φράση διατύπωσε για πρώτη φορά ο γνωστός ιταλός στοχαστής Νικολό Μακιαβέλι στο έργο του «Ηγεμόνας».
3. **Ἐνδον σκάπτε** → σκάβε μέσα σου. «Ἐνδον σκάπτε ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ αἰεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, εἴαν αἰεὶ σκάπτῃς», Μάρκος Αυρήλιος, *Εἰς εαυτὸν* Z 59. Μετάφραση: Σκάβε μέσα σου· μέσα σου εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ καλοῦ καὶ θὰ ἀναβλύζει πάντα ἀν πάντα τὴν ἀναζητεῖς. Η φράση αυτή σήμερα χρησιμοποιείται ως προτροπή και σημαίνει να εξετάζεις βαθιά τον εαυτό σου, να είσαι βαθυστόχαστος, να μην είσαι ρηχός και επιπόλαιος.
4. **Ἑρρίφθη ὁ κύβος - alea jacta est** → είναι η θρυλική ιστορική φράση που αναφώνησε ο Ιούλιος Καίσαρας στις 10 Ιανουαρίου 49 π.Χ. προετοιμαζόμενος να διασχίσει τη γέφυρα του ποταμού Ρουβίκωνα. Σύμφωνα με τη ρωμαϊκή νομοθεσία, κάθε στρατηγός που πλησίαζε στην Ιταλία από Βορρά έπρεπε να διαλύσει τον στρατό του προτού διασχίσει τη γέφυρα του ποταμού αυτού, ο οποίος αποτελούσε το φυσικό βόρειο σύνορο μεταξύ της κυρίως Ιταλίας και των βορείων επαρχιών. Ο νόμος αυτός αποσκοπούσε στην προστασία της δημοκρατίας της Ρώμης από εσωτερικούς στρατιωτικούς κινδύνους: οι παραβάτες στρατηγοί και οι άνδρες τους εθεωρούντο ένοχοι εσχάτης προδοσίας και ιεροσυλίας, κάτι που επέσυρε την ποινή του θανάτου. Ο Καίσαρ, ο οποίος φυσικά γνώριζε τον νόμο, αμφιταλαντεύθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα προτού αποφασίσει να διαβεί τον Ρουβίκωνα με συντεταγμένο στρατό. Έτσι έμεινε η φράση αυτή παροιμιώδης, να λέγεται σε περιπτώσεις που μετά από πολλές σκέψεις και αμφιταλαντεύσεις λαμβάνεται οριστική απόφαση με πλήρη επίγνωση των συνεπειών που μπορεί να προκύψουν και την ανάγκη αντιμετώπισης αυτών.
5. **Οὐδὲν κακὸν ἀμιγὲς καλοῦ** → Η γνωστή ρήση των στωικῶν φιλοσόφων σημαίνει πως σε κάθε πράγμα, όσο και αν φαίνεται αρνητικό, βρίσκεται πάντοτε κάτι το θετικό. Η λέξη αμιγές αποτελεί το ουδέτερο του αρχαίου επιθέτου ἀμιγής-ής-ές κι είναι σύνθετη από το α (στερητικό) + το ρήμα μείγνυμι = ανακατεύω και σημαίνει «καθαρός, ομοιόμορφος». Κατά λέξη λοιπόν η φράση σημαίνει κανένα κακό δεν είναι απαλλαγμένο και καθαρό από το καλό.
6. **Αντίπαλον δέος** → αντίπαλος, αντίπαλη παράταξη. Ισορροπία που προέρχεται από τον φόβο των δύο αντιπάλων.
7. **Εκατόμβη** → θυσία με πολλά θύματα. Στην αρχαία Ελλάδα εκατόμβη ήταν η θυσία – προσφορά στους θεούς εκατό βοδιών. Σήμερα χρησιμοποιείται μεταφορικά (π.χ. για τροχαία)
8. **Κεφαλή της Μέδουσας** → λέγεται για κάτι αποκρουστικό, που δεν αντέχει να το βλέπει κανείς. Προέρχεται από τον αρχαιοελληνικό μύθο της Μέδουσας που απολίσθωνε όποιον την έβλεπε. (Ησιόδου, Θεογονία)
9. **Καυδιανά δίκρανα** → Περνώ μέσα από Καυδιανά δίκρανα σημαίνει αναγκάζομαι να υποστώ ταπεινώσεις. Η φράση προέρχεται από την ταπεινωτική ήττα του Ρωμαϊκού στρατού στο Καύδιο, στην Αππία οδό, όπου ο ρωμαϊκός στρατός υποχρεώθηκε να περάσει κάτω από ένα ζυγό σε σχήμα Π κατασκευασμένα από δόρατα (καυδιανά δίκρανα).

- 10. Κουτί της Πανδώρας** → συνδυασμένη εμφάνιση συμφορών, εμφάνιση πολλών κακών ταυτόχρονα. Ο Δίας είχε δώσει στην Πανδώρα ένα κουτί από το οποίο βγήκαν όλες οι συμφορές όταν το άνοιξε και έμεινε μέσα μόνο η ελπίδα.
- 11. ὄπερ ἔδει δεῖξαι** → χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι **το αποτέλεσμα είναι αυτό που ζητείται να αποδειχτεί**, τόσο κυριολεκτικά, όσο και μεταφορικά. Η έκφραση προέρχεται από τον γνωστό μαθηματικό της αρχαιότητας, *Ευκλείδη* και βρίσκεται **στερεότυπα στο τέλος όλων των αποδεικτικών του μαθηματικών πράξεων**.
- 12. Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ** → **δεν έχει σημασία η ποσότητα (το πολύ) όσο η ποιότητα (το ευ)**
Παράφραση της ρήσης του *αυλητῆ Καφισία*, όταν ένας μαθητής του έπαιζε τον αυλό με ιδιαίτερη ένταση: "οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κείμενον εἶναι, ἀλλὰ ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα" (*Αθήναιος Δειπνοσοφισταί*, 14, 629a-b) ή "οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κείμενον εἶη, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα" (*Διογένης Λαέρτιος* VII.21).
- 13. Οὐκ ἂν λάβοις παρά τοῦ μὴ ἔχοντος** → **δεν μπορείς να πάρεις από αυτόν που δεν έχει**. Μολονότι αρκετός κόσμος το εκλαμβάνει ως βιβλικό ρητό, εμφανίζεται στο έργο του *Λουκιανού "Νεκρικοί Διάλογοι"*. Εκεί, ο *κυνικός φιλόσοφος Μένιππος* αναφέρεται ως ο μόνος που διέσχισε ποτέ τον Αχέροντα χωρίς να πληρώσει τον οβολό στο Χάρο – αφού δεν είχε.
- 14. Πενία τέχνας κατεργάζεται** → *Θεόκριτος*, 3ος π.Χ. αιών, αρχαίος Έλληνας ποιητής. Η φτώχεια υποχρεώνει τον άνθρωπο να επινοεί τρόπους για την αντιμετώπισή της.
- 15. Τά ἀγαθὰ κόποις κτῶνται** → τα αγαθά και καλά πράγματα αποκτιούνται με κόπους. *Επίχαρμος*, *κωμωδιογράφος* από την Κω. **Θέλει κόπο η επιτυχία**.
- 16. Τό δῖς ἑξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρός σοφοῦ** → Η φράση αποδίδεται στον αρχαίο Έλληνα ποιητή, *Μένανδρο* και σημαίνει ότι **δεν είναι έξυπνος αυτός που επαναλαμβάνει τα ίδια λάθη**.
- 17. Νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ** → Ένα υγιές πνεύμα προϋποθέτει υγιές σώμα. Η φράση απηχεί το κλασικό αθλητικό ιδεώδες, σύμφωνα με το οποίο η **εγκύμναση του σώματος** ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για **σωματική και πνευματική υγεία**. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι μόνο ένα υγιές σώμα μπορούσε να φιλοξενήσει ένα υγιές πνεύμα.
- 18. Εὖ αγωνίζεσθαι** → Να αγωνίζεσαι με έντιμο τρόπο. Η φράση καταδεικνύει τη σημασία της **ευγενούς ἀμύλλας** καθώς και την επιδίωξη της υπεροχής **με θεμιτούς τρόπους, με τιμιότητα**.
- 19. Κύκνειον ἄσμα** → Το μελωδικό τραγούδι του κύκνου λίγο πριν πεθάνει. Μεταφορικά το τελευταίο έργο ενός δημιουργού πριν το θάνατό του.
- 20. Πύξ λάξ** → Σημαίνει **με γροθιές και κλωτσιές**. Τη φράση χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε την **αποπομπή κάποιου με βίαιο τρόπο ή απότομα**.
- 21. Τά παιδιά παίζει** → Το μάθαμε όλοι σαν παράδειγμα της αττικής σύνταξης στα αρχαία. Οι αρχαίοι εννοούσαν ότι το παιχνίδι είναι σύμφυτο με την παιδική ηλικία. Χρησιμοποιείται και για να δείξουμε ότι κάποιος **ενήλικας συμπεριφέρεται σαν παιδί**.
- 22. Γνῶθι σαυτόν** → Αποδίδεται στον Χείλωνα τον Λακεδαιμόνιο, έναν από τους επτά σοφούς. Σημαίνει **γνώρισε τον εαυτό σου, έχει αυτογνωσία**.
- 23. Εὖ ζῆν** → Αυτό θεωρούσε ο Μέγας Αλέξανδρος ότι χρωστούσε στο δάσκαλό του Αριστοτέλη. Αρχικά σήμαινε τον **τρόπο ζωής** που χαρακτηρίζεται από **ηθικές και πνευματικές αρετές**. Σήμερα έχει περισσότερο την έννοια της **άνετης και ποιοτικής ζωής**.

- 24. Μολών λαβέ** → Έτσι απάντησε ο Λεωνίδας στις Θερμοπύλες όταν ο Ξέρξης ζήτησε την παράδοση των όπλων των αμυνομένων Ελλήνων. Έλα να τα πάρεις (τα όπλα). Η φράση χρησιμοποιείται και σήμερα με την ίδια έννοια, δηλαδή **αν τολμάς έλα να με αντιμετωπίσεις, δεν παραδίδομαι**.
- 25. Άρον άρον** → Ο όχλος φώναζε «*ἄρον ἄρον, σταύρωσον αὐτόν*» στον Πόντιο Πιλάτο για να καταδικάσει τον Χριστό σε σταυρικό θάνατο. Σημαίνει **βιαστικά, με σπουδή και χωρίς προσοχή**.
- 26. Από μηχανής θεός** → Η φράση προέρχεται από ένα τέχνασμα που χρησιμοποιούσαν στο αρχαίο θέατρο, όταν ένας θεός παρουσιαζόταν με ειδικό μηχανήμα (γερανό θα λέγαμε σήμερα) από ψηλά και με την παρέμβασή του έδινε λύση στην αδιέξοδη πλοκή του δράματος. Μεταφορικά χρησιμοποιείται όταν **κάποιος εμφανίζεται απροσδόκητα, από το πουθενά και δίνει λύση σε ένα πρόβλημα**.
- 27. Ήξεις αφήξεις** → Πρόκειται για έναν διφορούμενο χρησμό όταν κάποιος στρατιώτης ρώτησε τη Σίβυλλα αν θα σκοτωθεί στον πόλεμο. Η απάντηση ήταν «*Ήξεις, αφήξεις ουκ, εν πολέμω θνήξεις*», προφορικά φυσικά. Η διαφορά είναι στο κόμμα μετά το ουκ που αλλάζει το νόημα της φράσης, δηλαδή «Θα πας, θα γυρίσεις (δεν) θα πεθάνεις στον πόλεμο». Το λέμε **όταν κάποιος έχει διφορούμενες θέσεις, είναι εντελώς ασαφής ή αντιφάσκει**.
- 28. Φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας** → Το είπε ο Λαοκόων στους Τρώες προειδοποιώντας τους να μην δεχτούν τα δώρα (*Δούρειος Ίππος*) των Ελλήνων. Σημαίνει **να είσαι επιφυλακτικός με τους εχθρούς ακόμα κι όταν φέρνουν δώρα, όταν δείχνουν φιλική διάθεση**.
- 29. Ἔπεα πτερόεντα** → Η φράση αναφέρεται από τον Όμηρο στην *Ιλιάδα* και σημαίνει τα λόγια που τα παίρνει ο άνεμος, που πετούν. Σημαίνει ακριβώς το ίδιο και σήμερα, **λόγια του αέρα, που δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία**.
- 30. ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς** → στην κόψη του ξυραφιού, σε κρίσιμο σημείο.
- 31. μένεα πνέω** → είμαι εξοργισμένος με κάποιον, έχω θυμώσει πάρα πολύ.
- 32. παρὰ θῖν' ἄλός** (*Ομήρου Ιλιάδα Α. 326*) → **στην ακρογιαλιά**. Η λέξη **θίνα** δηλώνει (συνήθως στον πληθυντικό) υψώματα που σχηματίζονται από τη συσσώρευση άμμου (αμμόλοφοι) και παρατηρούνται στις παραθαλάσσιες τοποθεσίες ή σε ερήμους / **ἄλς - ἄλός**: ως θηλυκό η θάλασσα, ως αρσενικό το αλάτι.
- 33. ἄχθος ἀρούρης** (*Ομήρου Ιλιάδα Σ 104*) → **βάρος της γης, για άνθρωπο που δεν είναι χρήσιμος**, που παρασιτεί εις βάρος άλλων. **ἄχθος**: το βαρύ φορτίο / **ἄρουρα** (η): το καλλιεργημένο ή καλλιεργήσιμο χωράφι.
- 34. αἰδώς, Ἀργεῖοι** (= ντροπή σας, Αργεῖοι!) → χρησιμοποιείται ως **ηθική επίπληξη** προς οποιουδήποτε. Προήλθε από την ομώνυμη επιτιμητική φράση που απευθύνει η Ήρα (*Ομήρ. Ιλ. Ε 787*) και άλλοτε ο Αίας (*Ιλ. Ο 502*) στους Αργεῖους, δηλαδή στους Έλληνες, όπως ονομάζονται στην *Ιλιάδα*, σημαίνοντας «**ντροπή σας Έλληνες**».
- 35. ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται** → αυτός που προκάλεσε το τραύμα, θα το θεραπεύσει· (μτφ.) **όποιος προκάλεσε τη ζημιά, θα την αποκαταστήσει**.
- 36. ἐπὶ παντός τοῦ ἐπιστητοῦ** → για όλα όσα είναι γνωστά στον άνθρωπο· (συνήθως ειρωνικά) **για τα πάντα, για ο,τιδήποτε**.
- 37. μέτρον ἄριστον** → η **αποφυγή ακροτήτων και υπερβολών** είναι η ορθότερη στάση. Η φράση αποδίδεται στον Κλεόβουλο.

38. ὁψόμεθα εἰς Φιλίππους → θα δούμε, εννοείται τι μας επιφυλάσσει το μέλλον, ποιες θα είναι οι εξελίξεις. Τη φράση είπε ο *Ιούλιος Καίσαρ* προς τον *Βρούτο*, έναν από τους δολοφόνους του, σε όνειρο που είδε ο τελευταίος πριν από τη μάχη στους *Φιλίππους* το 42 π.Χ. Στη μάχη αυτή οι συνωμότες *Βρούτος* και *Κάσιος* ηττήθηκαν από τον *Μάρκο Αντώνιο* και τον *Οκταβιανό*, ο δε *Βρούτος* αυτοκτόνησε.

39. ἔς αὔριον τὰ σπουδαῖα → φράση που λέγεται (σοβαρά ή ειρωνικά), όταν προτείνουμε την αναβολή της διεκπεραίωσης ενός θέματος για την επόμενη μέρα λόγω της σοβαρότητάς του. Η φράση ελέχθη από τον *Θηβαίο Πολέμαρχο Αρχία*, ο οποίος, ενώ βρισκόταν σε ένα συμπόσιο, έλαβε επιστολή που τον προειδοποιούσε ότι κινδύνευε. Ο Αρχίας είπε ότι θα ασχολείτο την επόμενη μέρα («αύριο») με την επιστολή, αλλά (σύμφωνα με τον *Πλούταρχο*, *Πελοπίδας* 10) την ίδια μέρα δολοφονήθηκε.

40. Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς → (*Λουκιανού Ζεύξις* 2, όπου μνημονεύεται αρχαία πρόληψη, κατά την οποία, αν σε κάποιον αποκαλύψουν τα πνεύματα που βρίσκεται κρυμμένος ένας θησαυρός, εκείνος πρέπει να τηρήσει πλήρη μυστικότητα κατά την έρευνα· ειδάλλως θα βρει μόνο κάρβουνα) για να δηλωθεί διάψευση προσδοκιών.

41. Δυοῖν κακοῖν προκειμένοιν τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον → για περιπτώσεις συγκαταβάσεως σε μια όχι και τόσο ευνοϊκή κατάσταση, με το επιχείρημα ότι θα μπορούσαν να συμβούν και χειρότερα ή όταν κανείς, έχοντας να επιλέξει ανάμεσα σε δύο πράγματα, καταστάσεις κ.λπ., διαλέγει τελικά το λιγότερο κακό (επιζήμιο, βλαπτικό).

42. Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται → όταν χάσει κανείς τη δύναμή του, όλοι τρέχουν να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία εις βάρος του.

43. Καρπὸν ὧν ἔσπειρας, θερίζεις → (τον καρπό που έσπειρες, θερίζεις) για τις συνέπειες που έχουν οι πράξεις ή επιλογές ενός ανθρώπου. Ὅπως έστρωσες θα κοιμηθείς.

44. Οὐ παντός πλεῖν εἰς Κόρινθον → δεν μπορεί ο καθένας να πλεύσει στην Κόρινθο, δηλαδή δεν είναι όλοι ικανοί για έναν δύσκολο στόχο (*Ζηνοβίου Παροιμίας* V 37)

45. Σπεῦδε βραδέως (φράση των *Πυθαγορείων*) → ως συμβουλή σε κάποιον να προχωρεί σε ό,τι έχει σκοπό να κάνει αλλά χωρίς βιασύνη και με σύνεση.

46. Τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ → οι οικογενειακές υποθέσεις δεν πρέπει να κοινολογούνται στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

47. Τὸ πεπρωμένο φυγεῖν ἀδύνατον → δεν μπορεί κανείς να ξεφύγει από τη μοίρα του.

48. Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν - Ὑπερέβη τὰ ἐσκαμμένα → ξεπερνά τα συνήθη ή τα επιτρεπτά όρια (τα χαραγμένα, σκαμμένα όρια).

49. Τὸν καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσεν → (αποφεύγοντας τον καπνό έπεσε πάνω στη φωτιά) για απρόσεκτες αντιδράσεις πανικού που οδηγούν σε ακόμη χειρότερο κακό στην προσπάθεια να αποφευχθεί ένα μικρότερο.

50. Ἄρκτου παρούσης τά ἴχνη ζητεῖς → Ενώ είναι εδώ η αρκούδα... εσύ ψάχνεις τα ίχνη της!

Δηλαδή όπως ένας κυνηγός ψάχνει για ίχνη ζώου και το θήραμα τυχαίνει καμιά φορά να βρίσκεται ήδη μπροστά του, έτσι και στην καθημερινή μας ζωή, όταν αντιμετωπίζουμε ένα πρόβλημα, η επίλυσή του μπορεί να είναι απλή και εμφανής.

